

Wat we wél van de Denen kunnen leren

De regering wil taken naar de gemeenten overdragen. Die moeten daar wel groot genoeg voor zijn.

Klaartje Peters en Gerard Schouw
publicist resp. vicefractievoorzitter
van de D66-fractie in de Tweede Kamer

Sinds kort hebben we in Nederland een regering naar Deens model. Behalve de gedoogconstructie met de PVV heeft deze regering ook allerlei beleidsmaatregelen uit Denemarken overgenomen. Had de Nederlandse regering in plaats daarvan maar gekeken naar de bestuurlijke ingrepen die de afgelopen jaren in Denemarken zijn doorgevoerd. Op dat punt zouden wij wel iets van het Deense voorbeeld kunnen leren.

In 2004 heeft in het lokaal bestuur in Denemarken een succesvolle herindelingsoperatie plaatsgevonden. Het middenbestuur werd fors uitgedund en raakte veel van zijn taken kwijt aan de gemeenten en centrale overheid. Sluistuk van de hervormingen was de opschaling van gemeenten: binnen zes maanden is de Deense regering erin geslaagd de gemeenten gemiddeld van 20.000 naar 55.000 inwoners te brengen, met een goede mix van overtuigingskracht, dwang en financiële prikkels.

De Deense gemeente is voor burgers allang de 'eerste overheid': aanspreekpunt voor alles wat je in het dagelijks leven nodig hebt. Van kinderopvang tot ouderenzorg, het lokaal bestuur is verantwoordelijk. De gemeentelijke taken zijn de afgelopen jaren fors versterkt, met onder meer speciaal onderwijs, jeugdzorg, preventieve zorg en werkgelegenheidsbeleid. Om die rol te kunnen waarmaken, moesten de Deense gemeenten wel worden versterkt, en zo is het ook gegaan.

Ook in Nederland kiest het nieuwe kabinet voor decentralisatie. Nadat de gemeenten de afgelopen jaren verantwoordelijk werden gemaakt voor onder meer de Wet werk en bijstand en de thuiszorg, komt er de ko-

Groot genoeg?

Kleine gemeenten klampen zich vast aan zelfstandigheid

mende jaren nog veel meer bij, zoals de jeugdzorg en grote delen van de AWBZ. De gemeente wordt ook hier steeds meer de eerste overheid.

Grote gemeenten zijn blij met deze extra taken. Dat biedt mogelijkheden voor een samenhangende aanpak van problemen, bijvoorbeeld op het gebied van jongerenzorg. Maar kleine gemeenten kunnen deze taken er helemaal niet bij hebben. Met kunst- en vliegwerk wordt getracht de gemeentelijke dienstverlening op peil te houden, maar er is onvoldoende deskundigheid en mankracht. Ruim een derde van de 430 Nederlandse gemeenten is kleiner dan 20.000 inwoners, de absolute ondergrens voor gemeenten bij de Deense hervormingsoperatie.

Het kabinet stoot steeds meer taken

af naar gemeenten, maar durft de bijbehorende stap niet aan, namelijk zorgen dat gemeenten groot genoeg zijn om die taken ook uit te voeren. Het regeerakkoord spreekt alleen van herindeling 'van onderop'. Dat betekent dat het er niet van komt: onder het mom van luisteren naar de burger klampen de kleine gemeenten zich vast aan hun zelfstandigheid, en roepen dat gemeentelijke samenwerking een prima alternatief is. Maar dat is het zelden. Er is altijd wel een partij die op enig moment een stok in het wiel steekt. Als samenwerking wel tot stand komt, is het meestal in de uitvoering, zoals gezamenlijke afvalverwerking of inkoop, zelden op het niveau van beleidsvorming en strategisch plannen, waarin kleine gemeenten juist het zwakst zijn.

Het probleem is dat niemand in bestuurlijk Nederland namens de burgers durft te spreken. VVD en CDA zijn als de dood hun achterban van raadsleden en wethouders tegen zich in het harnas te jagen. De VNG weet dat schaalvergroting er een keer van moet komen, maar wil voorkomen dat de kleinere gemeenten zich afscheiden en een eigen belangenorganisatie beginnen. Gemeentebestuurders roepen luid dat herindeling de kloof tussen burgers en politiek zal vergroten. Voor dat laatste biedt onderzoek overigens geen ondersteuning. Maar interessant is vooral wat ze zeggen als er niemand meeluistert: dan geeft de burgemeester of gemeentesecretaris vaak toe dat het helemaal niet prima gaat; dat het eigenlijk niet meer te doen is; dat als een ambtenaar ziek wordt, een heel beleidsterrein stil komt te liggen; en dat er eindelijk eens iets moet gebeuren.

In Denemarken hebben ze dat gewoon gedaan; in Nederland lijkt er vooralsnog niemand die durft.